

Rada Europy

Równość praw kobiet i mężczyzn
w wybranych dokumentach

Biuro Informacji Rady Europy
02-653 Warszawa, Al. Niepodległości 22
tel. (022) 853 57 73
fax (022) 853 57 74
www.coe.org.pl

Projekt okładki:

Agnieszka Michalska-Bultrowicz

© Copyright by Biuro Informacji Rady Europy
Warszawa, czerwiec 2010

ISBN 978-83-60216-04-0

Nakład 700 egz.

Łamanie, druk i oprawa: Zakład Graficzny UW. zam. 598/01

Maud de Boer-Buquicchio
Zastępcza Sekretarza Generalnego Rady Europy

RÓWNOŚĆ PŁCI W OBLCZU PRAWA I W PRAKTYCE JAK ZNIWELOWAĆ RÓŻNICĘ?

Pomimo, iż równość pomiędzy mężczyznami i kobietami od jakiegoś już czasu jest w Europie traktowana priorytetowo, postępy w tej dziedzinie są nadal dość powolne. Nawet jeżeli kobiety posiadają takie same prawa jak mężczyźni, nie mają one takiego samego dostępu do możliwości oferowanych mężczyznom, zaś egzekwowanie przez nie swoich praw jest częstokroć bezskuteczne. W pewnych dziedzinach, takich jak poziom wynagrodzeń, różnice wynoszą szacunkowo około 20% - w niektórych krajach nastąpił wręcz regres.

Innym ważnym wskaźnikiem w tym zakresie jest dostęp kobiet do wybieralnych stanowisk politycznych: pomimo, że kobiety są uprawnione do kandydowania, ich obecność w życiu politycznym jest, z pewnymi wyjątkami, zaledwie marginalna. W roku 2003 Rada Europy zaleciła, aby w każdym organie decyzyjnym życia politycznego lub publicznego kobiety lub mężczyźni byli reprezentowani w stopniu nie mniejszym niż 40%. Ostatnio opublikowany raport wskazuje jednak, że średnia liczba kobiet-ministrów wynosi 28,6%, zaś średnia reprezentacja kobiet w parlamentach krajowych nie przekracza 21,7%. Stanowi to pewien postęp w stosunku do roku 2005, gdy wśród ministrów kobiety stanowiły jedynie 19,9%, jednakże sytuacja w parlamentach nie uległa zmianie.

W ciągu ostatnich dziesięcioleci zmieniono lub wycofano większość dyskryminacyjnych ustaw i przepisów, wprowadzono też szereg nowych

strategii. Nadal jednak kobiety nie zawsze mają te same możliwości w obliczu takich problemów jak przemoc, marginalizacja w życiu politycznym i gospodarczym, dyskryminacja na rynku pracy i trudności w pogodzeniu życia zawodowego i prywatnego.

Prawdziwa równość płci nie polega jednak jedynie na równości w świetle prawa, oznacza bowiem również, że kobiety i mężczyźni są równie widoczni, mają te same możliwości decyzyjne, odpowiedzialność i tak samo uczestniczą we wszystkich sferach życia publicznego i politycznego.

Równość nie musi oznaczać traktowania ludzi w ten sam sposób, wręcz przeciwnie. W istocie, problem nierówności mężczyzn i kobiet rozwiązywać należy stosując politykę zróżnicowania. W ostatnich latach wprowadzono w Europie wiele polityk – w tym związanych z działaniami pozytywnymi, takimi jak wprowadzanie minimalnych poziomów zatrudnienia kobiet, programów służących realizacji szczególnych potrzeb kobiet, promowanie edukacji kobiet i projekty biznesowe, którymi kierują kobiety. Ich wyniki są skromne. Tam jednak, gdzie nie są one wystarczające, musimy dokonać oceny ich wpływu i formułować nowe zasady.

Aby zwiększać uczestnictwo kobiet w organach decyzyjnych, potrzebne są konkretne działania z jasno określonymi celami. Kobiety muszą być finansowo niezależne, rządy zaś muszą zapewnić poszanowanie równości na rynku pracy.

Potrzebne są środki zapewniania równości płci, pomagające rodzinom w godzeniu życia zawodowego i rodzinnego, na przykład poprzez wprowadzanie skutecznych usług dla rodzin, przegląd czasu pracy i nauki w szkole, a także dzielenie się po równo obowiązkami domowymi i dotyczącymi opieki.

Równość płci musimy wprowadzić w samo centrum działań politycznych. Nieodzowne jest wprowadzenie wymiaru związanego z równością płci do wszystkich polityk publicznych, tworzenie budżetów publicznych

uwzględniających specyficzne potrzeby mężczyzn i kobiet oraz rozwój działań pozytywnych.

Bardzo prawdopodobne, że negatywny wpływ na dalszy postęp ma ciągle pokutowanie ról przypisywanych płciom oraz czynniki o charakterze kulturowym. Efekty uzyskać możemy tylko poprzez działanie u sedna problemu. Potrzebna jest zmiana w wymiarze kulturowym, osiągalna jedynie poprzez edukowanie w szkole i w rodzinach, z pełnym zaangażowaniem środków przekazu. Dopóki istnieją stereotypy dotyczące płci, dyskryminacja nie zniknie, one bowiem właśnie – a nie ustawy i przepisy – stanowią obecnie główną przeszkodę w promowaniu praw kobiet.

W sytuacji obecnego kryzysu gospodarczego i społecznego pojawia się niebezpieczeństwo zmniejszenia nacisku na politykę równości płci. Byłby to błąd. Polityk takich nie należy traktować jako kosztu, lecz jako inwestycję. Mogą one walnie przyczyniać się do dobrobytu społeczeństwa, umożliwiając pełne wykorzystanie kompetencji, umiejętności i potencjału twórczego zarówno kobiet, jak i mężczyzn.

Walka z dyskryminacją to długa droga, którą musimy skrócić. W przyszłości, gdy przestanie być sensacją fakt wybrania lub mianowania kobiety na ważne stanowisko lub osiągnięcia przez kobietę czegoś, co mężczyźni osiągali od dziesięcioleci lub od wieków, równość pomiędzy kobietami i mężczyznami stanie się bliższa urzeczywistnienia.

Równość pomiędzy mężczyznami i kobietami w obliczu prawa i w praktyce stanowi integralny element praw człowieka i demokracji. Nie możemy sobie pozwolić na to, aby nadal trwała nierówność, bez równości bowiem nie ma mowy o pełnej demokracji.

DOKUMENTY

7. KONFERENCJA MINISTRÓW RADY EUROPY ODPOWIEDZIALNYCH ZA SPRAWY RÓWNOŚCI POMIĘDZY KOBIECAMI I MĘŻCZYZNAMI

BAKU, 24-25 MAJA 2010 R.

REZOLUCJA

„ZMNIEJSZANIE ROZDŹWIĘKU POMIĘDZY RÓWNOŚCIĄ DE JURE I DE FACTO DLA OSIĄGANIA PRAWDZIWEJ RÓWNOŚCI PŁCI”

Ministrowie Państw uczestniczących w 7. Konferencji Ministrów Rady Europy odpowiedzialnych za sprawy równości pomiędzy kobietami i mężczyznami (Baku, 24-25 maja 2010 r.);

1. *mając na uwadze* podstawowy cel Rady Europy, jakim jest ochrona i promowanie praw człowieka i możliwości pełnego z nich korzystania, demokracji i rządów prawa, w których wszystkie działania muszą przyczyniać się do realizacji tego fundamentalnego celu;
2. *mając na uwadze* Europejską Konwencję Praw Człowieka i Zrewidowaną Kartę Społeczną, jak również Deklarację o Równości Kobiet i Mężczyzn Komitetu Ministrów Rady Europy z dn. 16 listopada 1988 r., stwierdzającą, iż różność pomiędzy kobietami i mężczyznami stanowi integralną część praw człowieka i fundamentalne kryterium demokracji, a także nową Deklarację, uchwaloną 12 maja 2009 r. w Madrycie, potwierdzającą zaangażowanie Komitetu Ministrów w urzeczywistnianie równości płci;
3. *potwierdzając* zasady i normy ustanowione w przyjętych przez Komitet Ministrów zaleceniach dotyczących równości płci, w szczególności w *Zaleceniu Rec (2003)3 dotyczącym zrównoważonego uczestnictwa kobiet i mężczyzn w podejmowaniu decyzji politycznych i publicznych* oraz *Zaleceniu CM/Rec (2007)17 dotyczącym norm i mechanizmów równości płci*;
4. *potwierdzając* zobowiązania powzięte w trakcie ostatnich sześciu europejskich konferencji ministerialnych nt. równości pomiędzy kobietami i mężczyznami i wskazując na strategię i środki ustanowione Planem Działania przyjętym przez tę Konferencję;

5. *z zadowoleniem przyjmując* trwające prace nad konwencją Rady Europy służącą zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej;
6. *powołując się na Konwencję o eliminowaniu wszelkich form dyskryminacji kobiet (CEDAW) i jej Protokół Opcjonalny, właściwe konwencje Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP), Deklarację i Platformę Działania przyjęte na IV Światowej Konferencji ONZ nt. Kobiet oraz inne właściwe dokumenty ONZ;*
7. *zważywszy na przepisy dotyczące płci zawarte w Traktacie Lizbońskim ustanawiającym Unię Europejską, a także odpowiednie instrumenty Unii Europejskiej w tym zakresie, oraz z zadowoleniem przyjmując utworzenie Europejskiego Instytutu Równości Płci;*
8. *zauważając, iż pomimo znacznych osiągnięć w prawodawstwie i tworzeniu polityki, mimo postępów poczynionych w kierunku równości płci de jure, urzeczywistnienie równości płci de facto pozostaje wyzwaniem jeśli chodzi o nierówny rozkład władzy i odpowiedzialności, nierówności wynagrodzenia i nierówny dostęp do zasobów gospodarczych, społecznych i kulturowych, w związku z trwaniem tradycyjnych ról płci, prowadzącym do braku poszanowania i ochrony praw człowieka przysługujących kobiecie;*
9. *uznając, iż przemoc mężczyzn w stosunku do kobiet i dziewcząt pozostaje istotnym problemem strukturalnym i społecznym, oraz że należy rozwijać i intensyfikować aktywne uczestnictwo mężczyzn w zwalczaniu tej przemocy i promowaniu równości płci;*
10. *ubolewając z powodu niedostatecznego wykorzystania przez społeczeństwo kompetencji kobiet i mężczyzn, wynikającego z istnienia stereotypów i uprzedzeń dotyczących ról każdej z płci oraz zdając sobie sprawę ze znaczenia edukacji i odpowiedzialności mediów za kształtowanie wyobrażeń, nastawień i zachowań względem płci;*
11. *w przekonaniu, iż rozdzwięk pomiędzy równością płci de jure i de facto można zmniejszyć poprzez ustanawianie określonych przepisów prawa,*

zasad polityki i programów oraz ich wdrażanie poprzez stosowanie działań pozytywnych i włączanie problematyki płci do głównego nurtu polityki, w tym również uwzględniania problematyki równości płci w budżecie;

12. *w przekonaniu*, iż w trudnej sytuacji gospodarczej i społecznej, w której wszystkie państwa członkowskie spotykają się z ograniczeniami budżetu, osiągnięcie równości płci *de jure* i *de facto* może w znacznej mierze przyczynić się do poprawy tej sytuacji dzięki korzyściom wynikającym z aktywnego społeczeństwa w pełni wykorzystującego kompetencje, umiejętności i potencjał twórczy wszystkich swoich członków.

Zalecają, aby Komitet Ministrów Rady Europy:

13. podjął wszelkie konieczne środki dla osiągnięcia celów wyznaczonych w niniejszej Rezolucji i kontynuował działania we wszystkich zrzeszonych w nim państwach członkowskich, zgodnie z zobowiązaniami podjętymi w Deklaracji pt. „Urzeczywistnianie równości płci”;

14. realizował działania Rady Europy, w szczególności poprzez wdrażanie Planu Działania „Podjęcie wyzwania osiągnięcia równości płci *de jure* i *de facto*”, przyjętego na niniejszej Konferencji;

15. kontynuował zaangażowanie we wdrażanie swoich zaleceń w dziedzinie równości płci, w tym również ochrony kobiet przed przemocą;

16. zwiększał współpracę z innymi organizacjami międzyrządowymi w zakresie zmniejszania rozdzwiewku pomiędzy równością płci *de jure* i *de facto*, w szczególności poprzez zawarcie umowy o współpracy z nowym Europejskim Instytutem Równości Płci;

17. zachęcał do współpracy z organizacjami pozarządowymi, partnerami społecznymi i innymi przedstawicielami społeczeństwa obywatelskiego z myślą o utworzeniu strategicznego partnerstwa mającego na celu osiągnięcie równości płci *de facto*.

Uzgadniają strategię osiągnięcia równości płci, wyznaczone w niniejszej Rezolucji i zalecają rządów, parlamentom i wszelkim instytucjom i grupom tymi kwestiami się zajmującym, w szczególności krajowym mechanizmom mającym na celu dążenie do równości płci, organizacjom pozarządowym i innym przedstawicielom społeczeństwa obywatelskiego, wdrażanie tych strategii, w szczególności w następujących dziedzinach:

Ustawodawstwo

18. eliminowanie w ustawodawstwie krajowym wszelkich postanowień dyskryminujących, sprzecznych z ideą równości pomiędzy kobietami i mężczyznami, oraz ustanawianie koniecznych mechanizmów wdrażania i monitorowania wdrażania takiego ustawodawstwa, w szczególności poprzez rejestrowanie wszelkich skarg dotyczących łamania takiego ustawodawstwa;

19. podpisywanie i ratyfikowanie wszelkich właściwych międzynarodowych dokumentów prawnych dotyczących równości pomiędzy kobietami i mężczyznami, takich jak Protokół nr 12 do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Polityka władz

20. tworzenie konkretnych zasad polityki i środków dotyczących kwestii płci, w szczególności działań pozytywnych obejmujących doraźne środki specjalne, w celu eliminowania wszelkich form dyskryminacji kobiet i likwidowania rozdzwienku pomiędzy równością *de jure* i *de facto*;

21. opracowywanie i przyjmowanie krajowych planów działania, obejmujących władze krajowe i regionalne, jako instrumentów planowania strategicznego służących ustanawianiu zobowiązań politycznych, punktów docelowych, ram czasowych i środków;

22. równoległe z tymi działaniami, przyjmowanie i wdrażanie strategii wprowadzania kwestii płci do głównego nurtu polityki, w tym uwzględnianie ich przy tworzeniu budżetu;

23. zapewnianie, z myślą o osiągnięciu wyżej opisanych celów, efektywnego funkcjonowania krajowych mechanizmów służących równości płci, poprzez ich wyraźne umocowanie prawne, jasne określenie ich funkcji i zakresu obowiązywania oraz zapewnienie im koniecznych zasobów ludzkich i finansowych;

24. wezwanie krajowych struktur zajmujących się problemem równości płci, organizacji pozarządowych i innych stowarzyszeń dążących do osiągnięcia równości płci do ścisłej współpracy na różnych poziomach wdrażania równości płci;

25. zapewnienie wsparcia dla organizacji pozarządowych i innych stowarzyszeń z myślą o udostępnieniu im środków pozwalających na przyczynianie się do budowania równości płci *de facto*.

Zrównoważone uczestnictwo kobiet i mężczyzn w życiu politycznym i publicznym, w tym również w podejmowaniu decyzji

26. przyjmowanie i wdrażanie działań pozytywnych, w tym doraźnych środków specjalnych w celu promowania zrównoważonego uczestnictwa kobiet i mężczyzn w podejmowaniu decyzji politycznych, publicznych i gospodarczych;

27. ustanawianie konkretnych celów i wyznaczników promujących zrównoważone uczestnictwo kobiet i mężczyzn w życiu politycznym i publicznym zgodnie ze środkami proponowanymi w *Zaleceniu Rec(2003)3 Zrównoważone uczestnictwo kobiet i mężczyzn w podejmowaniu decyzji politycznych i publicznych*.

Godzenie życia rodzinnego i prywatnego z życiem zawodowym

28. zachęcanie do ekonomicznej niezależności kobiet i umacnianie ich pozycji poprzez zapewnianie poszanowania równości na rynku pracy i w życiu gospodarczym, w szczególności poprzez wdrażanie *Zalecenia R (96) 5 o godzeniu pracy z życiem rodzinnym* w obszarach priorytetowych takich jak:

- organizacja czasu pracy;
- zniesienie dyskryminacji pomiędzy kobietami a mężczyznami na rynku pracy, szczególnie zaś różnic poziomów wynagrodzeń dla różnych płci;
- tworzenie usług prorodzinnych, popartych odpowiednimi środkami finansowymi;
- dostosowanie struktur ubezpieczeń społecznych i systemów podatkowych do coraz większej różnorodności schematów życia zawodowego;
- organizacja czasu i programów nauczania w szkołach;
- równe dzielenie obowiązków w zakresie opieki i prac domowych pomiędzy kobietami i mężczyznami.

Zapobieganie i przeciwdziałanie przemocy wobec kobiet, opartej na różnicach płci

29. podejmowanie koniecznych środków dla wprowadzenia w życie *Zalecenia (2002)5 w sprawie ochrony kobiet przed przemocą* i zapewnianie wspierania jego wdrożenia odpowiednimi środkami.

Zwalczanie wielorakiej dyskryminacji zmarginalizowanych grup kobiet i dziewcząt

30. uznawanie faktu, iż zmarginalizowane grupy kobiet i dziewcząt, w tym kobiety i dziewczęta imigrujące, niepełnosprawne oraz będące przedmiotem dyskryminacji ze względu na orientację seksualną lub poczucie tożsamości płciowej, a także osoby transseksualne narażone są na wieloraką dyskryminację oraz podejmowanie wszelkich koniecznych środków dla zapewnienia pełnego korzystania przez nie ze wszystkich praw człowieka i fundamentalnych swobód.

Przeciwdziałanie stereotypom ról płci, szczególnie w środkach masowego przekazu i w edukacji

31. podejmowanie koniecznych środków, w tym również z zaangażowaniem mężczyzn, dla zwalczania i eliminowania stereotypów płci we wszelkich sferach życia, w szczególności poprzez zachęcanie do niestereotypowego przedstawiania kobiet i mężczyzn w życiu publicznym;

32. zachęcanie do stosowania nieseksistowskiego języka i dostosowywanie języka używanego w tekstach prawnych, administracji publicznej i edukacji do zasady równości płci;

33. podejmowanie kroków koniecznych dla zwiększenia roli edukacji w zwalczaniu stereotypów płci i promowaniu równości płci *de facto*;

34. zapewnianie chłopcom i dziewczętom edukacji wolnej od stereotypów płci, broniącej równości płci, w tym zaś celu wdrażanie środków proponowanych w *Zaleceniu CM/Rec (2007)13 w sprawie wprowadzenia kwestii płci do głównego nurtu edukacji*;

35. nawiązywanie regularnej komunikacji z organizacjami środków masowego przekazu w celu promowania, z pełnym poszanowaniem wolności i niezależności mediów, niestereotypowego wizerunku kobiet i mężczyzn,

szacunku dla człowieka oraz ludzkiej godności, jak również dalsze rozwijanie kodeksów zachowania dla pracowników środków przekazu;

36. w myśl *Zalecenia nr R (84) 17 w sprawie równości pomiędzy kobietami i mężczyznami w środkach przekazu*, wspieranie szkolenia i uświadamiania studentów dziennikarstwa i pracowników środków przekazu w sprawach związanych z równością płci i stosowania nieseksistowskiego języka w środkach przekazu oraz o tym, jak unikać seksistowskich stereotypów i seksizmu;

37. promowanie zrównoważonego uczestnictwa kobiet i mężczyzn na stanowiskach decyzyjnych w środkach przekazu, w szczególności w zarządach, organach programowych i regulacyjnych.

Zalecają, aby Sekretarz Generalny Rady Europy:

38. aktywnie promował zrównoważone uczestnictwo kobiet i mężczyzn w Sekretariacie i w komitetach sterujących i innych organach Rady Europy;

39. stopniowo wdrażał wprowadzanie kwestii płci do głównego nurtu, w tym do tworzenia budżetu, we wszystkich programach i działaniach Rady Europy;

40. corocznie prezentował sprawozdanie z postępów wdrażania polityk równości płci w instytucjach i organach Rady Europy.

PLAN DZIAŁANIA

„Podjęcie wyzwania osiągnięcia równości płci *de jure i de facto*”

Ministrowie Państw uczestniczących w 7. Konferencji Ministrów Rady Europy odpowiedzialnych za sprawy równości pomiędzy kobietami i mężczyznami (Baku, 24-25 maja 2010 r.):

podkreślając znaczenie działań Rady Europy, zmierzających do promowania i ochrony praw człowieka przysługujących kobietom, oraz do zwalczania wszelkiej bezpośredniej i pośredniej dyskryminacji opartej na płci;

w przekonaniu, iż Rada Europy powinna kontynuować pionierskie prace nad promowaniem równości płci *de jure i de facto* we wszystkich sferach życia społecznego swoich państw członkowskich;

szczególnie *zainteresowani* kwestią identyfikowania i analizowania dostępnych strategii i narzędzi promowania prawdziwej równości pomiędzy kobietami i mężczyznami;

uzgadniają następujący Plan Działania zmierzający do osiągnięcia równości płci *de jure i de facto* we wszelkich sferach życia społecznego i

zachęcają Komitet Ministrów Rady Europy do poczynienia wszelkich ustaleń dla wdrożenia niniejszego Planu Działania, poprzez Komitet Sterujący ds. równości między kobietami i mężczyznami, we współpracy i ścisłym kontakcie z innymi organami Organizacji, jak i z innymi właściwymi instytucjami władzy i organizacjami pozarządowymi, w tym również poprzez przydzielenie odpowiednich środków.

I. WPROWADZANIE PROBLEMATYKI PŁCI DO GŁÓWNEGO NURTU ŻYCIA PUBLICZNEGO I DZIAŁANIA POZYTYWNE

- a. kontynuowanie działań służących promowaniu i rozwijaniu strategii wprowadzania problematyki płci do głównego nurtu wszystkich programów i działań Rady Europy, w tym kontekście zaś rozwijanie i/lub podejmowanie działań we współpracy z innymi komitetami sterującymi i organami Rady Europy w różnych dziedzinach polityki; śledzenie ich wdrażania i ocenianie ich wpływu na osiągnięcie równości płci;
- b. zaangażowanie we wdrażanie *Zalecenia CM/Rec (2007) 13 w sprawie wprowadzania problematyki płci do głównego nurtu w edukacji oraz Zalecenia CM/Rec (2008) 1 w sprawie uwzględniania różnic płci w polityce zdrowotnej*;
- c. zintensyfikowanie prac przy promowaniu efektywnego wprowadzania problematyki płci do głównego nurtu i uwzględniania jej w tworzeniu budżetu w państwach członkowskich, poprzez opracowanie zalecenia w tym zakresie;
- d. gromadzenie informacji o wynikach działania pozytywnego w celu zbadania jego skuteczności w przyspieszaniu osiągnięcia faktycznej równości płci, w tym zaś celu tworzenie wytycznych dotyczących efektywnego stosowania działań pozytywnych;
- e. analizowanie wpływu kryzysu ekonomicznego na urzeczywistnianie faktycznej równości płci oraz opracowywanie działań służących przeciwstawieniu się jego negatywnym skutkom, zwłaszcza na rynku pracy, w tym także likwidowaniu różnic w zarobkach pomiędzy osobami różnych płci.

II. NORMY I MECHANIZMY RÓWNOŚCI PŁCI

- a. opracowywanie dalszych działań z myślą o promowaniu wdrażania wspólnych europejskich norm i mechanizmów równości płci w pań-

stwach członkowskich, wyznaczonych w *Zaleceniu CM/Rec(2007)17 w sprawie norm i mechanizmów równości płci* oraz zgodnie z myślą kontynuacji Pekińskiej Platformy Działania;

b. śledzenie tworzenia ustawodawstwa krajowego, krajowych planów działania i krajowych mechanizmów instytucjonalnych służących równości płci w państwach członkowskich.

III. RÓWNE UCZESTNICTWO Kobiet I MĘŻCZYŹN W PODEJMOWANIU DECYZJI WE WSZYSTKICH SFERACH ŻYCIA SPOŁECZNEGO

a. kontynuowanie działań związanych z *Zaleceniem Rec(2003)3 w sprawie zrównoważonego uczestnictwa kobiet i mężczyzn w podejmowaniu decyzji politycznych i publicznych* z myślą o promowaniu wdrażania wspólnych standardów w państwach członkowskich i promowaniu uczestnictwa kobiet poprzez rozwój działań ukierunkowanych na zachęcanie kobiet i mężczyzn do równego dzielenia się obowiązkami i korzyściami płynącymi z pracy płatnej i niepłatnej, w szczególności obowiązkami domowymi i rodzinnymi;

b. dokończenie przygotowań do uchwalenia projektu *Zalecenia w sprawie roli kobiet i mężczyzn w zapobieganiu konfliktom i ich rozwiązywaniu oraz w budowaniu pokoju* oraz, po jego przyjęciu, podejmowanie działań w tym zakresie;

c. opracowywanie działań służących monitorowaniu równego dostępu do wymiaru sprawiedliwości dla kobiet i mężczyzn na poziomie krajowym i międzynarodowym, w szczególności do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, opracowanie analizy zgromadzonych danych, tam zaś gdzie jest to konieczne, opracowywanie działań uświadamiających, promujących dostęp kobiet do systemu prawnego.

IV. ROLA MĘŻCZYŹN W OSIĄGANIU RÓWNOŚCI PŁCI *DE FACTO*

a. opracowywanie działań skupiających się na pozytywnej roli mężczyzn w osiągnięciu równości płci *de facto*; na przykład opracowanie podręcznika dobrych praktyk, dotyczącego sposobów promowania uczestnictwa i odpowiedzialności mężczyzn w osiągnięciu równości płci we wszystkich sferach życia społecznego wspólnie z kobietami oraz uświadamianie obowiązków mężczyzn w tym zakresie.

V. PRZECIWDZIAŁANIE STEREOTYPOM PŁCI W ŚRODKACH PRZEKAZU I EDUKACJI

a. opracowanie podręcznika strategii zwalczania stereotypów płci w środkach przekazu, we współpracy z Komitetem Sterującym ds. mediów i nowych usług komunikacyjnych (CDMC);

b. identyfikowanie i rozpowszechnianie dobrych praktyk w zakresie kodeksów zachowania przyjętych przez media w celu zwalczania stereotypów dotyczących płci;

c. opracowywanie dalszych działań we współpracy z Komitetem Sterującym ds. Edukacji (CDED) i Dyrekcją ds. Młodzieży Rady Europy w zakresie eliminowania stereotypów płci w edukacji formalnej i nieformalnej;

d. w odniesieniu do *Zalecenia nr R(90)4 w sprawie seksizmu w języku*, zachęcanie do stosowania nieseksistowskiego języka, zwłaszcza poprzez promowanie jego stosowania w krajowych dokumentach oficjalnych.

VI. ZAPOBIEGANIE I ZWALCZANIE PRZEMOCY WOBEC KOBIEC

a. sprzyjanie dokończeniu prac nad przyszłą konwencją Rady Europy służącą zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet oraz przemocy domowej i promowanie poszanowania standardów zawartych w konwencji;

- b. analizowanie wpływu kryzysu gospodarczego na stosowanie przemocy wobec kobiet, w szczególności przemocy domowej oraz proponowanie konkretnych środków służących zwalczaniu tego zjawiska;
- c. badanie długookresowych konsekwencji przemocy wobec kobiet z punktu widzenia zdrowia kobiet, w szczególności w kontekście HIV/AIDS, oraz proponowanie konkretnych działań w tym zakresie.

VII. PRZECIWDZIAŁANIE DYSKRYMINACJI ZMARGINALIZOWANYCH GRUP KOBIEI I DZIEWCZĄT

Kobiety i dziewczęta będące imigrantkami

- a. uwzględniając znaczenie osiągnięcia równości płci dla imigrantek we wszystkich obszarach i na wszystkich poziomach społeczeństwa, opracowanie ukierunkowanego zalecenia w sprawie równości dla kobiet i dziewcząt będących imigrantkami;
- b. opracowywanie działań służących zapobieganiu i zwalczaniu dyskryminacji imigrantek i promowaniu ich uczestnictwa w życiu politycznym, publicznymi i gospodarczym, w tym poprzez identyfikowanie planów działań pozytywnych i rozpowszechnianie dobrych praktyk w tym zakresie.

Kobiety i dziewczęta będące przedmiotem dyskryminacji ze względu na orientację seksualną lub poczucie tożsamości płciowej, oraz osoby transseksualne

biorąc pod uwagę znaczenie zapobiegania i zwalczania wszelkich form dyskryminacji kobiet podejmowanie badań nad sytuacją kobiet i dziewcząt będących przedmiotem dyskryminacji ze względu na orientację seksualną lub poczucie tożsamości płciowej oraz osób transseksualnych, w szczególności opracowywanie konkretnych wytycznych dotyczących zapobiegania i zwalczania wszelkich form ich dyskryminacji oraz promowania korzystania przez nie z przysługujących im praw we

wszelkich sektorach życia społecznego, a także zapewnianie osiągnięcia równości płci w tej dziedzinie, tam gdzie jest to wskazane we współpracy z Komitetem Sterującym ds. Praw Człowieka (CDDH).

Kobiety i dziewczęta niepełnosprawne

zważywszy na znaczenie zapobiegania i zwalczania dyskryminacji kobiet i dziewcząt niepełnosprawnych, gromadzenie i rozpowszechnianie dobrych praktyk dążących do promowania ich pełnego udziału we wszystkich sferach życia społecznego i opracowanie podręcznika dotyczącego tych kwestii.

Inne zmarginalizowane grupy kobiet i dziewcząt

badanie potrzeb wprowadzania konkretnych środków służących do zwalczania dyskryminacji innych zmarginalizowanych grup kobiet i dziewcząt.

ZRÓWNOWAŻONE UCZESTNICTWO Kobiet I MĘŻCZYŹN
W PODEJMOWANIU DECYZJI POLITYCZNYCH
I PUBLICZNYCH

ZALECENIE REC (2003)3 KOMITETU MINISTRÓW
PRZYJĘTE W DNIU 12 MARCA 2003 R.

ZALECENIE REC (2003) 3

W SPRAWIE ZRÓWNOWAŻONEGO UCZESTNICTWA Kobiet i MĘŻCZYŹN W PODEJMOWANIU DECYZJI POLITYCZNYCH I PUBLICZNYCH

Komitet Ministrów, na mocy Artykułu 15b Statutu Rady Europy,

mając na uwadze, iż kobiety stanowią w jej państwach członkowskich ponad połowę ludności i elektoratu, a mimo to w znacznej części tych państw są nadal zbyt mało reprezentowane w procesie podejmowania decyzji w sferze politycznej i publicznej;

mając na uwadze, że mimo istnienia równości *de iure*, podział władzy, odpowiedzialności oraz dostępu do zasobów gospodarczych, społecznych i kulturalnych pomiędzy kobietami i mężczyznami pozostaje nierówny na skutek utrzymywania się przewagi tradycyjnych ról płci;

pomny, że sposób funkcjonowania systemów wyborczych oraz instytucji politycznych, w tym partii politycznych, może utrudniać kobietom uczestnictwo w życiu politycznym i publicznym;

uznając, iż zrównoważony udział kobiet i mężczyzn w podejmowaniu decyzji politycznych i publicznych stanowi kwestię pełnego korzystania z praw człowieka, sprawiedliwości społecznej, jak też nieodzowny warunek lepszego funkcjonowania społeczeństwa demokratycznego;

uznając, iż urzeczywistnienie zrównoważonego udziału kobiet i mężczyzn w procesie podejmowania decyzji politycznych i publicznych doprowadziłoby do lepszego i skuteczniejszego podejmowania decyzji poprzez zdefiniowanie na nowo priorytetów politycznych oraz umieszczenie w terminarzu politycznym nowych spraw do podjęcia, jak też do poprawy jakości życia ogółu społeczeństwa;

uznając, że zrównoważony udział kobiet i mężczyzn w podejmowaniu decyzji politycznych i publicznych jest niezbędny dla rozwoju i budowy

Europy na fundamencie równości, spójności społecznej, solidarności i poszanowania praw człowieka;

powołując się na Deklarację uchwaloną podczas Drugiego Szczytu Rady Europy (październik, 1997), w której szefowie państw i rządów Rady Europy podkreślili „znaczenie bardziej zrównoważonej reprezentacji mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach życia społeczeństwa, w tym w życiu politycznym”, i wezwali do „ stałego postępu w osiągnięciu efektywnej równości szans kobiet i mężczyzn”;

mając na uwadze Europejską Konwencję Ochrony Praw Człowieka i Podstawowych Wolności i jej Protokoły;

mając na uwadze Europejską Kartę Społeczną (z 1961 r.), znowelizowaną Europejską Kartę Społeczną (z 1996 r.) oraz Protokół Dodatkowy Europejskiej Karty Społecznej ustanawiający tryb skargi zbiorowej;

mając na uwadze dokumenty uchwalone podczas Europejskiej Konferencji Ministerialnej w sprawie praw człowieka, która odbyła się w Rzymie w 2000 roku;

mając na uwadze następujące Rekomendacje Komitetu Ministrów dla państw członkowskich Rady Europy: Rekomendację nr R (85) w sprawie ochrony prawnej przed dyskryminacją ze względu na płeć, Rekomendację nr R (96) 5 w sprawie godzenia pracy zawodowej z życiem rodzinnym, Rekomendację nr R (98) 14 w sprawie uwzględniania perspektywy tożsamości płci;

mając na uwadze następujące dokumenty Zgromadzenia Parlamentarnego: Rekomendację 1229(1994) w sprawie równości praw kobiet i mężczyzn, Rekomendację 1269(1995) w sprawie osiągnięcia rzeczywistego postępu w kwestii praw kobiet z 1995 r., Rekomendację 1413 (1999) w sprawie jednakowej reprezentacji w życiu politycznym ;

mając na uwadze Powszechną Deklarację Praw Człowieka i Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych;

powołując się na Konwencję Narodów Zjednoczonych w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet (CEDAW), a zwłaszcza na jej artykuły 7 i 8.

powołując się także na zobowiązania zawarte w Pekińskiej Platformie Działania, jak też na Uzgodnione wnioski Specjalnej Sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ w 2000 r. (Pekin +5);

uznając, że demokracja nie może już sobie nadal pozwalać na ignorowanie kompetencji, umiejętności i kreatywności kobiet, lecz musi się uwrażliwić na płeć i włączyć kobiety o różnym doświadczeniu i w różnym wieku do procesów podejmowania decyzji politycznych i publicznych na wszystkich szczeblach;

pomny wysokiego priorytetu nadawanego przez Radę Europy promowaniu demokracji i praw człowieka

Zaleca rządów państw członkowskich, aby:

I. zobowiązały się do promowania zrównoważonej reprezentacji kobiet i mężczyzn poprzez publiczne przyznanie, że równy podział władzy decyzyjnej pomiędzy kobietami i mężczyznami o różnym doświadczeniu i wieku umacnia i wzbogaca demokrację;

II. przestrzegały i promowały równe prawa obywatelskie i polityczne kobiet i mężczyzn, w tym prawo do ubiegania się o stanowiska i swobodę zrzeszania się;

III. zapewniły kobietom i mężczyznom możliwość korzystania z indywidualnych praw do głosowania i w tym celu podjęły wszelkie nieodzowne działania, zmierzające do wyeliminowania praktyki głosowania rodzinnego;

IV. dokonały przeglądu swojej legislacji i praktyki pod kątem zagwarantowania, iż strategie i środki określone w niniejszej rekomendacji będą stosowane i wdrażane ;

V. promowały i zachęcały do podejmowania stosownych przedsięwzięć stymulujących i wspierających chęć kobiet do udziału w procesie podejmowania decyzji politycznych i publicznych;

VI. rozważyły ustalenie określonych w wymiarze czasowym celów pośrednich prowadzących do zrównoważonego udziału kobiet i mężczyzn w procesie podejmowania decyzji politycznych i publicznych;

VII. zapewniły, że niniejsza rekomendacja zostanie poddana ku rozważeniu wszystkim właściwym instytucjom oraz decyzyjnym ośrodkom publicznym i prywatnym, zwłaszcza parlamentom krajowym, władzom lokalnym i regionalnym, partiom politycznym, służbie cywilnej, organizacjom publicznym i częściowo publicznym, przedsiębiorstwom, związkom zawodowym, organizacjom pracodawców i organizacjom pozarządowym;

VIII. monitorowały i oceniały postęp w osiągnięciu zrównoważonego udziału kobiet i mężczyzn w życiu politycznym i publicznym oraz przedkładały regularne sprawozdania Komitetowi Ministrów o podjętych środkach i postępie dokonanym na tym polu.

Załącznik do Rekomendacji

Na użytek niniejszej rekomendacji, zrównoważony udział kobiet i mężczyzn oznacza, że reprezentacja zarówno kobiet, jak i mężczyzn w jakimkolwiek organie decyzyjnym w sferze życia politycznego lub publicznego nie powinna być niższa niż 40%.

Na tej podstawie rządy państw członkowskich są proszone o rozważenie następujących środków:

A. Środki legislacyjne i administracyjne

Państwa członkowskie powinny:

1. rozważyć możliwe zmiany konstytucyjne i/lub legislacyjne, w tym środki w ramach działań pozytywnych, które ułatwiłyby bardziej zrów-

noważony udział kobiet i mężczyzn w procesie podejmowaniu decyzji w sferze politycznej i publicznej;

2. przedsięwziąć środki administracyjne na rzecz tego, aby język urzędowy odzwierciedlał zrównoważony udział we władzy kobiet i mężczyzn;

3. rozważyć podjęcie reform legislacyjnych w celu wprowadzenia progów parytetowych dla kandydatów w wyborach szczebla lokalnego, regionalnego, ogólnokrajowego i ponadnarodowego. Tam gdzie istnieją listy proporcjonalne, rozważyć wprowadzenia systemu zamka błyskawicznego;

4. rozważyć oddziaływanie poprzez finansowanie partii politycznych ze środków publicznych w celu zachęcenia ich do promowania równości płci;

5. tam gdzie systemy wyborcze wykazują negatywny wpływ na polityczną reprezentację kobiet w ciałach wybieralnych, wprowadzić do nich poprawki lub dokonać reformy w celu promowania zrównoważonego przedstawicielstwa obu płci ;

6. rozważyć uchwalenie stosownych środków legislacyjnych mających na celu ograniczenie jednoczesnego sprawowania dwóch lub więcej urzędów politycznych ;

7. uchwalić stosowne środki legislacyjne i/lub administracyjne w celu poprawy warunków pracy wybranych przedstawicieli na szczeblu lokalnym, regionalnym, ogólnokrajowym lub ponadnarodowym, aby zapewnić bardziej demokratyczny dostęp do organów wybieralnych;

8. podjąć stosowne środki legislacyjne i/lub administracyjne w celu udzielenia wsparcia wybranym przedstawicielom w godzeniu obowiązków rodzinnych i publicznych, a zwłaszcza zachęcać parlamenty oraz władze lokalne i regionalne do przyjmowania harmonogramów i trybu prac umożliwiających kobietom i mężczyznom wybranym na przedstawicieli godzić pracę z życiem rodzinnym;

9. rozważyć podjęcie stosownych środków legislacyjnych i/lub administracyjnych w celu zapewnienia równowagi płci we wszystkich nomi-

nacjach dokonywanych przez ministrów lub rząd do publicznych ciał kolegialnych ;

10. zapewnić zrównoważoną reprezentację obu płci na stanowiskach lub funkcjach, obsadzanych z nominacji rządu lub innych władz publicznych;

11. zapewnić uwrażliwienie i przejrzystość procesów selekcji, rekrutacji i mianowania na kierownicze stanowiska decyzyjne w organach władzy publicznej pod względem równości płci;

12. sprawić, aby administracja publiczna dawała przykład, zarówno pod względem równowagi obu płci w obsadzaniu stanowisk decyzyjnych, jak i równego awansowania kobiet i mężczyzn;

13. rozważyć podjęcie stosownych środków legislacyjnych i/lub administracyjnych w celu zapewnienia zrównoważonej reprezentacji obu płci we wszystkich państwowych delegacjach uczestniczących w międzynarodowych organizacjach i forach;

14. uwzględniać w sposób właściwy równowagę płci w toku nominacji przedstawicieli do międzynarodowych ciał mediacyjnych i negocjacyjnych, uczestniczących zwłaszcza w procesie pokojowym lub w rozwiązywaniu konfliktów;

15. rozważyć podjęcie środków legislacyjnych i/lub administracyjnych mających na celu zachęcenie i wsparcie pracodawców, ażeby pracownicy uczestniczący w procesie podejmowania decyzji politycznych i publicznych, mieli prawo do przerwy w zatrudnieniu ;

16. utworzyć krajowy mechanizm na rzecz równości płci, a tam, gdzie konieczne, wesprzeć i wzmocnić pracę już istniejącego, w celu doprowadzenia do zrównoważonego udziału w życiu politycznym i publicznym;

17. zachęcać parlamenty wszystkich szczebli do tworzenia komisji lub grup parlamentarnych ds. praw kobiet i równych szans oraz do włączania perspektywy tożsamości płci do ich całej pracy;

B. ŚRODKI WSPARCIA

Państwa członkowskie powinny:

18. wspierać za pomocą wszelkich stosownych środków programy zmierzające do stymulowania równowagi płci w życiu politycznym i podejmowaniu decyzji publicznych inicjowane przez organizacje kobiece oraz wszystkie organizacje działające na rzecz równości płci;

19. rozważyć utworzenie banku danych dotyczących kobiet pragnących podjąć służbę na publicznych i politycznych stanowiskach decyzyjnych;

20. wspierać i rozwijać polityczną działalność kobiet poprzez zapewnienie kobietom wybranym na funkcje przedstawicielskie możliwości tworzenia sieci kontaktów na szczeblu lokalnym, regionalnym, ogólnokrajowym krajowym i międzynarodowym;

21. rozwijać i wspierać programy szkoleniowe w postaci wsparcia mentorskiego lub pracy w „gabinetach cieni”, kształtowanie wiary w siebie, umiejętności przywódczych i medialnych dla kobiet zamierzających włączyć się do procesu podejmowania decyzji politycznych i publicznych ;

22. wspierać szkolenia dla kobiet kandydujących i wybranych do organów przedstawicielskich na temat wykorzystania technologii informacyjnych i komunikacyjnych;

23. włączyć do programów szkolnych działania edukacyjne i szkoleniowe mające na celu uwrażliwienie młodych ludzi na kwestię równości płci i przygotowanie ich do roli obywateli w państwie demokratycznym;

24. promować uczestnictwo młodych ludzi, a zwłaszcza młodych kobiet, w różnego rodzaju stowarzyszeniach, pozwalające na zdobycie doświadczenia, wiedzy i umiejętności, możliwych do wykorzystania na gruncie zaangażowania instytucjonalnego, a zwłaszcza politycznego;

25. zachęcać organizacje młodzieżowe do zapewnienia zrównoważonego udziału kobiet i mężczyzn w ich strukturach decyzyjnych;

26. pobudzać proces wciągania mniejszości etnicznych i kulturalnych, a zwłaszcza kobiet z tych mniejszości, do procesu podejmowaniu decyzji na wszystkich szczeblach;

27. informować partie polityczne o różnych strategiach wykorzystywanych w różnych państwach w celu promowania zrównoważonego udziału kobiet i mężczyzn w wybieralnych ciałach przedstawicielskich; zachęcać je do wdrożenia jednej lub więcej z tych strategii i promowania zrównoważonej reprezentacji kobiet i mężczyzn na stanowiskach decyzyjnych w strukturach partyjnych;
28. wspierać programy zainicjowane przez partnerów społecznych (organizacje pracodawców i pracobiorców) mające na celu promowanie równowagi kobiet i mężczyzn na odpowiedzialnych i decyzyjnych stanowiskach we własnych szeregach i w kontekście negocjowania układów zbiorowych;
29. zachęcać przedsiębiorstwa i stowarzyszenia, zwłaszcza subsydiowane za świadczenie usług publicznych lub wdrażanie polityki publicznej do zapewnienia zrównoważonej reprezentacji kobiet i mężczyzn w ich ciałach decyzyjnych,;
30. wspierać kampanie skierowane do ogółu społeczeństwa w celu większego uświadomienia na temat znaczenia zrównoważonej reprezentacji obu płci w procesie podejmowania decyzji politycznych i publicznych jako przesłanki prawdziwej demokracji;
31. wspierać kampanie mające na celu zachęcenie kobiet i mężczyzn do dzielenia się obowiązkami w sferze prywatnej;
32. wspierać kampanie adresowane do specyficznych grup, w szczególności polityków, partnerów społecznych oraz tych wszystkich, którzy rekrutują i nominują decydentów politycznych i publicznych, mające na celu podnoszenie ich świadomości na temat znaczenia zrównoważonej reprezentacji płci w podejmowaniu decyzji politycznych i publicznych;
33. organizować interaktywne seminaria na temat równości płci dla kluczowych osobistości, takich jak liderów społecznych i najwyższych urzędników, w celu uświadomienia im wagi zrównoważonej reprezentacji kobiet i mężczyzn na wszystkich szczeblach decyzyjnych;
34. wspierać organizacje pozarządowe i placówki badawcze, które prowadzą badania partycypacji i wpływu kobiet w procesach podejmowania decyzji i ośrodkach decyzyjnych;

35. prowadzić studia nad podziałem głosów na podstawie badań opinii publicznej w celu określenia wzorców głosowania kobiet i mężczyzn;
36. promować badania przeszkód, utrudniających kobietom dostęp do podejmowania decyzji politycznych i publicznych oraz publikację ich wyników;
37. promować badania na temat udziału kobiet w podejmowaniu decyzji w sektorze socjalnym i wolontariacie;
38. promować wrażliwe na zagrożenia płci badania na temat ról, funkcji, statusu i warunków pracy osób wybranych do organów przedstawicielskich wszystkich szczebli;
39. promować zrównoważoną obsadę stanowisk decyzyjnych w mediach, w tym w zarządzaniu, programowaniu, edukacji, szkoleniu, badaniach i organach nadzorczych;
40. wspierać szkolenie i podnoszenie świadomości studentów dziennikarstwa i zawodowych pracowników mediów w kwestiach związanych z równością płci oraz sposobu unikania seksistowskich stereotypów i seksizmu;
41. zachęcać profesjonalistów medialnych, aby zapewniali kandydatkom i kandydatom oraz osobom wybranym do organów przedstawicielskich jednakowej widoczności w mediach, zwłaszcza w okresach wyborów.

C. MONITORING

Państwa członkowskie powinny:

42. rozważyć powołanie niezależnych ciał, takich jak obserwatorium parytetowe lub specjalnego, niezależnego ciała mediacyjnego w celu śledzenia polityki rządowej w zakresie zrównoważonego udziału kobiet i mężczyzn w życiu politycznym i publicznym lub powierzyć to zadanie krajowemu mechanizmowi na rzecz równości;
43. rozważyć ustanowienie i stosowanie wskaźników służących monitorowaniu i ocenie zrównoważonego udziału kobiet i mężczyzn w po-

dejmowaniu decyzji na podstawie porównywalnych w skali międzynarodowej danych segregowanych ze względu na płeć;

44. rozważyć przyjęcie następujących wskaźników do mierzenia postępu w procesie podejmowania decyzji politycznych i publicznych :

- i. odsetek kobiet i mężczyzn wybranych do parlamentów (po-nadnarodowych, ogólnokrajowych, federalnych, regionalnych) oraz zgromadzeń lokalnych według przynależności partyjnej;
- ii. odsetek kobiet i mężczyzn wybranych do parlamentów (po-nadnarodowych i ogólnokrajowych) w porównaniu do liczby kandydatów według przynależności do partii politycznych (stopa sukcesu);
- iii. odsetek kobiet i mężczyzn w państwowych delegacjach do zgromadzeń powoływanych na zasadzie nominacji, takich jak Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy i Kongres Władz Lokalnych i Regionalnych Europy oraz do organizacji i forów międzynarodowych;
- iv. odsetek kobiet i mężczyzn w rządach ogólnokrajowych, federalnych i regionalnych;
- v. liczba kobiet i mężczyzn na stanowiskach ministrów i sekretarzy stanu w różnych zakresach działalności (ministrów bez teki/szefów ministerstw) w ogólnokrajowych, federalnych i regionalnych rządach państw członkowskich);
- vi. odsetek kobiet i mężczyzn na najwyższych stanowiskach w służbie cywilnej oraz ich podział według obszarów działania;
- vii. odsetek kobiet i mężczyzn wśród sędziów Sądu Najwyższego;
- viii. odsetek kobiet i mężczyzn w ciałach powoływanych przez rząd;
- ix. odsetek kobiet i mężczyzn w organach decyzyjnych partii politycznych szczebla krajowego;
- x. odsetek kobiet i mężczyzn wśród członków organizacji pracodawców, pracowniczych i zawodowych oraz odsetek kobiet i mężczyzn w ich organach decyzyjnych szczebla krajowego;

45. przedkładać co drugi rok swoim parlamentom sprawozdania o podjętych środkach i dokonanym postępie z uwzględnieniem wymienionych powyżej wskaźników;
46. publikować co drugi rok sprawozdania na temat podjętych środków i postępu osiągniętego we włączaniu kobiet do procesu decyzyjnego oraz szerokie upowszechnienie tych sprawozdań;
47. opublikować i zapewnić łatwy dostęp do danych statystycznych dotyczących kandydatów na urzędy polityczne oraz osób wybranych do organów przedstawicielskich, zawierających informacje na temat płci, wieku, zawodu i sektora zatrudnienia (prywatnego/publicznego), wykształcenia;
48. inspirować dokonywanie regularnych analiz dotyczących widoczności oraz wizerunku kobiet i mężczyzn w wiadomościach krajowych i programach poświęconych wydarzeniom bieżącym, zwłaszcza podczas kampanii wyborczych.